

**ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО
СУДОЧИНСТВА НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ
СУДОВОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ**

Теремецький Владислав Іванович,

д.ю.н., професор,

провідний науковий співробітник, Науково-дослідний інститут

приватного права і підприємництва

імені академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН України

м. Київ, України

Україна, як і весь світ, стрімко рухається вперед до побудови нового інформаційного суспільства, одним із проявів якого є реалізація максимальної кількості комунікацій в електронній формі. Однією з таких сфер є система правосуддя. Розширення використання можливостей інформаційних технологій та телекомунікаційних систем у судовій системі – це, насамперед, спрощення функціонування системи правосуддя, та її перехід до якісно іншого типу взаємодії з учасниками судового процесу. Безумовно, що такі докорінні зміни відбуваються поетапно, стикаються з багатьма матеріально-технічними та організаційно-правовими проблемами під час їх впровадження і, як результат, впливають на процесуальну форму судочинства.

Актуальність запропонованої проблематики дослідження також обґрунтовується динамікою розвитку правового поля та окремими труднощами технічного супроводу судового процесу, вирішення яких є необхідним в умовах глобальної цифровізації. Як відомо, для досягнення цього було прийнято Указ Президента України від 11.07.2021 № 231/2021 «Про Стратегію розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки» [1], Наказ Державної судової адміністрації України від 14 червня 2022 року № 178 про затвердження «Концепції програми інформатизації місцевих та апеляційних судів і проекту побудови

Єдиної інформаційно-телекомунікаційної системи на 2022-2024 роки» [2], Положення «Про порядок функціонування окремих підсистем (модулів) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи», затверджене рішенням Вищої ради правосуддя від 17.08.2021 № 1845/0/15-21 [3]. Однак реалізація вказаних нормативно-правових актів утруднена низкою проблем, що і зумовлює необхідність появи сучасних наукових досліджень у цьому контексті.

Особливої актуальності електронне судочинство набуває в умовах воєнного стану, коли не всі громадяни України мають можливість фізичної участі у судовому процесі [4, с. 1]. За таких умов проблема забезпечення безпеки учасників судового розгляду та своєчасного розгляду справ актуалізувала питання щодо можливості застосування сучасних інформаційних технологій під час здійснення судочинства, зокрема вчинення всіх процесуальних дій через засоби електронного зв'язку з відповідними механізмами ідентифікації та безпеки [5, с. 8].

Отже, з'ясування питання щодо можливості та доцільності запровадження в Україні повноцінного електронного правосуддя наразі є актуальним і потребує свого вирішення [6, с. 34].

Сьогодні в Україні перепонами, що стали на заваді повноцінному функціонуванню електронного судочинства в Україні є такі чинники: повільний розвиток цифровізації судового процесу, нових онлайн-платформ для вирішення спорів, проблеми впровадження Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (далі – ЄСІТС), «пандемія COVID-19, військова агресія російської федерації проти України, а також корупція серед працівників ДСА України, які були відповідальними за ці процеси» [7, с. 65].

Крім того, такий повільний стан розв'язання окресленої проблеми пов'язаний з наявністю побоювань, що введення дистанційного правосуддя може призвести до збільшення зловживань з боку суддів, негативно вплинути на дотримання вимог публічного слухання справи, а також

підвищити ризики зривів судових засідань через технічні проблеми засобів зв'язку тощо [8, с. 11]. Водночас ідея запровадження повноцінного дистанційного правосуддя знаходить свою підтримку як серед фахового середовища, так і серед більшості населення країни [6, с. 38].

В Україні, як і в багатьох країнах світу, через глобальну пандемію COVID-19 вже є позитивний досвід використання новітніх інформаційних і комунікаційних технологій та інших технічних новацій при розгляді різних категорій справ у судах. Однак при ухваленні закону для ефективного врегулювання дистанційного та електронного правосуддя в умовах воєнного чи надзвичайного стану потрібно враховувати наявність таких чинників і проблем:

1) використання учасниками судового провадження засобів зв'язку може бути унеможливлене. Тому суттєво може ускладнитися можливість своєчасного отримання чи ознайомлення з відповідним викликом чи повідомленням через телефонограму, СМС тощо;

2) з метою запобігання загрозам життю і здоров'ю суддів та учасників судового процесу доступ до реєстру судових рішень або окремих рішень здійснюється в обмеженому режимі. А за наявності кіберзагроз чи здійсненні кібератак у будь-який час може бути обмежений або заблокований;

3) проведення судового засідання у режимі відеоконференції поза межами приміщення суду з використанням власних технічних засобів не може забезпечити належним чином від витоку інформації про хід та результати врегулювання спору за участю судді [9, с. 7]. Тому треба визначитися з питанням фізичного місцезнаходження суддів, секретаря судового засідання та інших учасників провадження під час дистанційного слухання справи. Для цього слід вивчити досвід інших країн;

4) відсутність дистанційного доступу суддів до системи документообігу. Таку можливість слід запровадити за умови, якщо буде забезпечено безпеку доступу до цієї системи з використанням власного кваліфікованого електронного підпису судді;

5) відсутність у чинному законодавстві детально прописаної процедури дистанційного судочинства, тобто чіткого алгоритму дій як для суддів, так і для учасників судового процесу;

б) повільна реєстрація і недостатня обізнаність у користуванні електронним кабінетом, який є єдиним, незалежно від юрисдикції та інстанції суду, в якому беруть участь учасники справи та ін.

Отже, від повноцінного запровадження електронного судочинства залежить забезпечення доступу кожного до правосуддя, який значно ускладнився під час війни, а у майбутньому – потенційне скорочення державних видатків на матеріально-технічне забезпечення діяльності судової влади.

Перехід з паперової форми обміну процесуальними документами між судом та учасниками судового процесу в електронну спростить їх доступ до правосуддя, зекономить час та кошти, прискорить розгляд справ, дасть можливість здійснювати всі процесуальні дії через засоби електронного зв'язку з відповідними механізмами ідентифікації та безпеки тощо.

Вбачається, що основною метою запровадження електронного судочинства є налагодження процесу оперативного обміну інформацією в електронному вигляді між судовими установами, учасниками судового процесу, а також іншими державними структурами з метою забезпечення справедливого та неупередженого правосуддя в Україні. Головне – вибудувати ефективну взаємодію між усіма учасниками судового процесу із обов'язковим належним забезпечення кібербезпеки та захистом персональних даних.

Утім повноцінне функціонування електронного судочинства можливе лише після закінчення війни, тобто під час повоєнної відбудови України. Однак доктринальне підґрунтя, як передумова для ефективного впровадження цього процесуального механізму, має бути закладено вже зараз.

Список використаних джерел:

1. Про Стратегію розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки: указ Президента України від 11.07.2021 № 231/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/231/2021#Text>.
2. Концепція програми інформатизації місцевих та апеляційних судів і проекту побудови Єдиної інформаційно-телекомунікаційної системи на 2022-2024 роки: Наказ Державної судової адміністрації України від 14.07.2022 № 178. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001750-22#Text>.
3. Положення про порядок функціонування окремих підсистем (модулів) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи: рішення Вищої ради правосуддя від 17.08.2021 № 1845/0/15-21. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1845910-21#Text>.
4. Канюка Н. В. Адміністративно-правове забезпечення електронного судочинства в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Тернопіль: ЗНУ, 2023. 20 с.
5. Філатов О. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» від 23.03.2017. Верховна Рада України: офіційний веб-портал. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=61415.
6. Teremetskyi V., Boiko V., Malyshev O., Seleznova O., Kelbia S. Electronic Judiciary in Ukraine: Problems of Implementation and Possible Solutions. Amazonia Investiga. 2023. Vol. 12. Issue 68. P. 33–42. URL: <https://www.amazoniainvestiga.info/index.php/amazonia/article/view/2482>.
7. Bandurka O., Teremetskyi V., Boiko V., Zubov O., Patlachuk V. Current Situation of Judicial Reform in Ukraine: Problems and Ways of Their Solution. Lex Humana. 2023. V. 15. № 4. P. 55–72. URL: <https://seer.ucp.br/seer/index.php/LexHumana/article/view/2700/3614>.

8. Соболь Є. Діяльність апарату суду як правоохоронного органу при здійсненні електронного правосуддя. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2023. № 1. С. 8–13. <https://doi.org/10.31733/2078-3566-2023-1-8-13>.

9. Висновок Головного науково-експертного управління апарату Верховної Ради на проект Закону України «Про внесення змін до Кодексу адміністративного судочинства України, Цивільного процесуального кодексу України, Господарського процесуального кодексу України та інших законодавчих актів щодо здійснення судочинства під час дії воєнного чи надзвичайного стану та врегулювання спорів за участі судді» від 13.01.2023 № 8358. Верховна Рада України: офіційний вебпортал. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1649930>.